

Ann. X.

ROMAE, Kal. Aprilibus M DCCCC VII

Num. IV.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

SEMEL IN MENSE PRODIT

Premium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 4,80;
ubique extra Italiam Lib. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; M. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in commentarii operculo
Lib. 0.10 pro unoquoque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

— GRY —

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GEETHEER ET WOLF Apud "KRONIKA RODZINNA,"

IN ANGLIA

Apud BURS AND OATES

IN GERMANIA

Apud FRIDERICUM PUSTET
S. Sed. Ap et S. Rit. Congr. Typ.

IN CANADA

Apud LIBRAIRIE GRANGER FABRE

VARSAVIAE POLONORUM

Rakowskie Przedmiescie, 15.

VARSAVIAE POLONORUM

Krakowskie Przedmiescie, 8.

LONDON W.

28. Orchard Street.

RATISBONAE in BAVARIA.

MONTREAL

1099, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

SS. D. N. PII PP. X litterae ad Aristidem Leonori equitem, Commentarii
Vox Urbis possessorem et administratorem.

De Passione Christi Domini carmen ANDREEAE VITALIS patricii Cavensis.

Varia latinitas. - Paroemiae sive adagia: Qui quae vult dicit, quae non vult audiet.

Excidium Correrianum. - Carmen FRANCISCI XAVERII REUSS in certamine poetico
Hoeufftiano Amstelodami a. MDCCCC VII magna laude ornatum.

De Borgianis aedibus in Vaticano.

Iosue Carducci.

Colloquia latina. - Lusus pilae.

Ex Batavia. - De certamine poetico Hoeufftiano.

Ex SS. Congregationibus Romanis sententiae novissimae selectae.

Diarium Vaticanum. - Coram SSmo admissiones. - Pontificiae electiones. - Vita functi
viri clariores.

Annales: Gallorum fides. - Ibericae res. - Brunswickiani regni successio. - Macedonum
perturbationes. - Mauritanum civile bellum. - Bulgaricum crimen. - Rumenica se-
ditio. - Americanum bellum. - Russorum discessus ex Asia.

Publici per Orbem coetus legibus ferendis.

Per Orbem.

Caelestinus Durando.

Aenigmata.

In tertia operculi pagina:

ZENO - Tragoedia JOSEPHI SIMONIS Angli. (Passim retractavit hodiernisque scenis
aptavit I. F.).

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCC VII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS
Comm. VOX URBIS in an. MDCCCCVII.

Premium annuae subnotationis est in Italia Libell. 4,80;
ubique extra Italiam Libell. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; March. 5;
Rubl. 3; Coron. 6,25 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARIU "VOX URBIS", POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM
ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCII CONSTITUTA:

Ex subnotatoribus quisque KALENDARIO a *Vox Urbis*
expresse edito fruetur.

Qui socios novos comparaverit duos premiumque eorum
subnotationis mi-
serit, subnotationem gratis omnino sibi habebit.

Qui triginta socios novos comparaverit ante Julium
mensem - bi-
bliopolis exceptis - dimidiatum premium itineris habebit a quovis Europae
loco ubi vivat Romam usque, atque inde in domum suam, secunda, prouti
vocant, ferriveharum classi usus.

Qui sexaginta socios novos comparaverit uti supra,
eodem iti-
nere gratis omnino fruetur.

. Kalendis Ianuariis MDCCCCVII "cumulativa", subnotatio instituta est
inter comm. *Vox Urbis* et Romanum diarium *Corriere d'Italia*.
Ven. in Italia lib. 18; apud exteris gentes lib. 34,50.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 4,80 — Ubique extra Italiam:
Lib. 6,25, Doll. 1,25, Sch. 5, M. 5, Rubl. 3, Coron. 6,25

SETEL IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR.
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE — Via Alessandrina, 87.

SS. D. N. PII PP. X LITTERAE

ad ARISTIDEM LEONORI equitem.

Commentarii *VOX URBIS* possessorem et administratorem.

Iam hunc nostri Commentarii numerum praeolo commiseramus, quum, singulari plane laetitia perfusi, litteras, quae sequuntur, ab amantissimo Christiani Orbis Patre ac Magistro accepimus; neque moram ullam interponere volimus, quin socios et lectores tanti honoris participes haberemus.

Laudes atque huiusmodi confirmatio sunt nobis profecto maximum, quod sperare potuerimus, adsidui laboris praemium; sunt ad opus alacrius prosequendum flamen et incitatio; ut bonum pariter, felix faustumque in posterum id siet, ex sociorum quoque gratia in dies crescente liceat auspicari!

DILECTO FILIO ARISTIDI LEONORI, EQUITI
MODERATORI COMMENTARII « VOX URBIS »

PIVS PP. X.

DILECTE FILI, SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

Quum decem ante annos conditum tuis curis Commentarium « Vox Urbis » novimus, numerosque perlegimus primos, in quibus tam laeta inerat afferendorum expectatio fructuum, non modo propositam commentario rem iucunde intelleximus, fovendum, id est, latinum sermonem eiusdemque usum, velut aptissimam doctis ex omni natione linguam, vulgo suadendum, verum etiam propterea delectati vehementer sumus, quod probabilem nobilemque caussam susceptam commentario videremus Apostolicae Sedi in exemplum coniuncto, eoque plane Romano, ita quidem ut, per istam etiam aetatem eius late proferret venustissimam vocem Urbis, quae sit latinitatis eademque Religionis domicilium.

Decem elapsis annis, quibus multa te, pro persequenda caussa, et peregisse viriliter et tolerasse generose scimus, non aliter officiosis litteris, obsequii ergo datis, placet describere, quam Nostrae delato testimonio laudis, animisque pro merito adiectis. Laudes quidem constantiae et firmitati consilii debentur, unde honestam commodamque litteris prosecutus es rem; additi vero animi eo pertinent, ut inceptum sollerter insistas, clariusque quotidie de bonis litteris ac de religione merearis, id certo ratus non tuae defutura progressurae operae consentanea benevolentiae Nostrae argumenta.

Auspicem caelestium gratiarum Nostraeque voluntatis testem Apostolicam tibi Benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die xxvii Martii m cm vii, Pontificatus Nostri anno quarto.

PIVS PP. X.

T. ET G. FRATRUM PARISI
**Pontificia officina Candelarum ad Sacra
Facularumque sine oleo ad noctem, decem horas ardentium.**

ROMAE in ITALIA, in Foro Campi Martii, 6

Peculiaris candelarum liturgicarum fabricatio ad S. Sacrificii celebrationem - Cerei Paschales
- Lumen Christi - Cerei ad Officia Tenebrarum - Cerei ornamenti decori ad baptismata et
Sacram Synaxim primum recipiendam - Filum cera madefactum ad candelas accendendas.

Merces ad omnes orbis portus nullo impendio iubentium, ne pro colligatione quidem, mittitur.

REQUIRANTUR CATALOGUS ET PRETIA

Officinae honores concessere Summi Pontifices PIUS IX, LEO XIII, PIUS X.

Commercium epistolare habetur Italica, Latina, Anglica, Gallica, Theutonica, Hispanica lingua.

Sociis et lectoribus officinam hanc Candelarum ad Sacra enixe commendamus,
quae per orbem universum operis suae fructus iamiam disseminavit.

SUPELLEX AD RES DIVINAS

Commentarii VOX URBIS administratio recto tramite suppeditat supellectilem omnem, qua tum in templis, tum in oratoriis ad res divinas uti solemus.

Mandata ad VOCIS URBIS administratorem (Romam, via Alessandrina, 87)
mittantur, res praecise indicando, quas quisque sibi cupit. Gratuito sumptuum
aestimatio fiet.

SATURIO

Comoedia latinis versibus conscripta a clarissimo viro
Ioanne Baptista Francesia et per Commentarii VOX URBIS
paginas vulgata, in volumen redacta est, quod apud Com-
mentarii eiusdem administratorem venale prostat lib. 1.

IN LUDIS LITTERARUM OPTIMA TIRONIBUS SCENICE AGENDI EXERCITATIO.

teras implebant, hoc carmen e tenero adolescentis ore efflouit, qui viridi valle cavensi primis poetarum propriis somniis obdormivit et omnia quae in caelo sunt, contemplatus est. His vero somniis, quae valde litterariae saeculi mollitiae repugnabant, e Vergilii versibus elegantiam hausit, quam optime cum christiana mente coniunxit, illum sane magnum eventum fingen, qui religionis est culmen novique cultus humanitatisque principium.

Ex primo saeculi XVIII ortu, dum inania opera in totam Italiam inundant, dugenti vel plusculum anni transacti sunt, ac sub umbra quae tot versificatorum nomina neapolitanæ regionis involvit, ex Athenaei discipulo ad aulae suasorem, e clero ad dominum, qui versus rerum inopes exaraverunt, nemo est, prope dixerim, qui poetae cavensis meminerit, qui iuvat recordari — vix ineunte adulcentia Passionem Christi deducto quingenorum et duodecim hexametrorum carmine cecinit.

Hoc silentium volni rumpere, hoc nomen in lucem restituere, huic oblivioni mederi.

Salerni, Kal. Mart. M DCCC VII.

M. GALDI.

VARIA LATINITAS

PAROEMIAE SIVE ADAGIA

Qui quae vult dicit, quae non vult audiet.

Hieronymus in *Rufinum* haec proverbii loco citat. Terentius in *Adria*: « Si mihi pergit quae vult dicere, quae non vult, audiet ». Rursus in prologo *Phormionis*: « Benedictis si certasset, audisset bene ». Eodem adlusit in prologo *Andriae*: « Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua ». Primus huius adagii Homerus fuisse videtur, quando in *Iliadis* Y: « Talia dicentur sibi — Graece scripsit — qualia ipse dixeris ». Item Hesiodus lib. de *Operibus et Diebus*: « Fors male dicenti dicentur plura vi-
cissim », ac deinceps: « Si quod prior ipse aut verbum aut factum vel dicas, vel geras molestum ad te rediturnum noris foenore duplici ». Euripides in *Alcestide*: « Si male dixeris nobis, mala invicem permulta nec falsa audies ». Longe venustius idem extulit Sophocles, citante Plutarcho: « Solet enim qui dicta temere iecerit nolens audire verba, quae nolens dixit ». Quin etiam nostris diebus eiusmodi quiddam vulgo dicitant: « Ut salutabis, ita et resalutaberis »; h. e. « ut tua fuerit oratio, ita tibi respondebitur ». Plautus: « Contumeliam si dices, audies ». Caecilius in *Chrysio* apud Gellium: « Audibis male, si male dicas mihi ». Eodem pertinet Euripideum illud apud auctores passim obvium, quod Latine redditum sonat: « Infraenis oris et iniquae recordiae finis, seu vectigal, calamitas ». Celebratur quoque inter Chilonis apophthegmata, non esse maledicendum iis quibuscum agimus, alioquin audituros quae molestiam adferant. Huc denique adscribi potest versiculos, quem Quintilianus ut vulgo iactatum eitat: « Nec male respondit, male enim prior ille rogarat ».

Carmen Francisci Xaverii Reuss in certamine poetico Hoeufftiano Amstelodami a. MDCCCCVII magna laude ornatum.

- « Siste, o siste domi ! sub sidere namque maligno haec est orta dies ; qua decurrente, Camille, anthracinas o et ipse cave penetrare Fodinas, et caveant hi tres, nostro de sanguine nati, pubes cara, senescentum spes una parentum ».

Talibus Anna virum dictis gemebunda rogabat, ne pro more suum fossoris, mane micante, aggredieretur opus. - « Cras », - instat flebilis uxor : « cras fode, non hodie ; nec risum tolle, sed audi : Est hac nocte mihi, per somnum, visa Megaera atrox, horribilis, vepallida et ossea tota. Ossea per turmas hominum, stridentibus auris, magnam vibrabat, spargentem funera, falcem. Sanguinolenta velut messis, percussa iacebant corpora : longa strues, tetris congesta sub antris. Horrens evigilo, ferali territa visu ; dumque fugit somnus, quater occinit, omne tristi, vox ululae, nostras audita ferire fenestras. Ah ! coniux, si me quid amas, absiste fodinis ».

Vir trepidam monet uxorem, sua somnia temnat, phantasiae lusum : - « Nihil est » - ait - « unde pavescas ; eia age, da solitos natis solitosque marito amplexus ; huc nos reduces tua coena videbit. Oscula nunc satis haec... ; vos ferte viatica nostra in calatho, iuvenes ; matremque iubete valere. Regnat ubique Deus qui, sole potentior, idem viscera telluris faciemque serenat apricam ».

Anna ! quod audisti resonare Vale, quater ictum, conde sinu : tibi cara τιτάς num salva redibit ?

Undique turba petit puteos, qua fossor ad imas vectatur caveas, superam revrehendus ad oram. Immensum, si magna licet componere parvis, agmen credideris fervescere formicarum. Exsulat hinc torpor : sua certant solvere pensa pes alacer, callosa manus, validique lacerti et quae frons fuligineo sudore madescit.

Vasta super puteal, ferreis inserta catenis, ferroque ipsa rigens (carpentum pensile dicas) arca exsurgit, iter cui panditur, axe rotante, altas ad foveas : via longa, sepulta sub umbris. Machina nunc homines infert vectoria fossis ; nunc trahit ad lucem, quas prisca recondidit unda, silvas ingentes, in saxa nigrantia versas, queis turrita calent aevi fumaria nostri. Perstrepit interea ferri, ferrata prementis, stridor, ut horrisoni fremitus videatur Averni.

Mox tamen ut caveas tetigere vehicla profundas, cuncta repente silent, velut inviolata sepulcras.

(1) Recens adhuc memoria est horrendi incendi, quo superiori anno d. X mens. Mart., deflagravit Fodinae carbonariae Corrieranea (Corrières) in agro Atrebateni. In ea calamitate perierunt fossores circiter MC, praeter eos, qui, ut victimis succurrerunt, sponte in ardentes foveas descederunt. Spatio solidi mensis, nihil non fuit tentatum, sive a sociis civibusque, sive etiam ab advenis, ut pars saltem sepultorum luci ac vitae redderetur, sed fructu eheu ! admundum exiguo.

In carmine fere omnia ita descripsi, ut reapse acciderunt; sic etiam seram memoravi nivem, qua tum ager anthracinus condicabat. Ex industria autem mutavi catastrophes horam, quam, ut describendo fossorum prandiolo daretur locus, ex antemeridianana transtuli in ipsum meridiem.

Tum subit urbs tacitura, viis dissecta, tuique, Daedale, subter humum rediviva Erroris imago. Quotquot eunt calles, per inextricabile serpunt curiculum, longeque nigri lateque vagantur. Tramitis angusti fauces crevere subinde amplas in plateas, ubi densus inhaeserat anthrax. Vicos lustranti caecos longinqua ligonum una sonat vox, cum gemitu fossoris anheli.

Non, ut vertit agros felix sub sole colonus, noster arat fossor terrarum concava. Vultu stat prior erecto, caerule salubribus auris gaudet et arvorum cultu fructuque nitenti. Alter, ubi lapidis furvi nova vena dehiscit, udiae stratus humi, conante manuque genuque, adrepit caute, gestans pae fronte lucernam (1). Post, lateri incumbens laevo, dum spiritus aegre ducitur, armatam ferro sustollere dextram incipit, et scopulis exculpere fragmina prima. Quantus in his scrobibus sudor ! discrimina quanta ! Iam de rupe latens ruit amnis, et omnia mergit ; iam caveae fornix, nondum fulcimine tutus querno, mole sua fodientis conterit ossa. Iam tetricae spirant aurae saturaeque venenis ; aut vapor erumpit, cui vel scintilla lucernae initit extemplo, tonitru reboantibus antris, fulmineos, nullum quos flumen comprimat, ignes.

Martius ad decimum solis processerat ortum, dimidiumque viae sol fecerat ipse diurnae. Friget adhuc tellus, nive sera, nuper amicta ; canet et anthracinus, solitus nigrescere, tractus. Instabant operi fossores : mille latebant ac plures, caveis imis mediisque recepti. Excierant reliqui, patulis prandere canistris hac illac visi, suus ut fossoribus est mos. Parta labore fames vulgaria fercula condit ; praebet fons altis, aliis cerevisia potum ; summa dapum : panes et casea, sive suillae fumosum segmen ; calidi nil ; vespere tantum, fervida coena viros manet, ad sua tecta reversos. Ecce sed immensum subitumque profunda fragorem edit humus, superasque sonor quatit horridus auras. Nutat terra tremens, oscillant (2) tecta, fenestrae dissiliunt, vitri ruit undique tinnula grando. Sensus ut attonitis animis redit, oraque solvit : - « Ad foveas heus ! ad foveas ! » - clamatur ubique ; - « ardet fossa ; feramus opem, celeremque feramus, ne socii pereant, succenso carcere clausi ».

Curritur ad puteum ; putei sed prosilit ore flamma vorax, lambitque pedes descendere promptos. Idem, qui cratera vetat penetrare Vesovi, Mulciber ignipotens prohibet tentare fodinas. Ira quisque fremit vana, spectare coactus, testis iners, heu ! tot fratrum crudelia fata.

Vox tum missa : - « Patet fortasse remotior alter e puteis ». Huc turba volat ; vacat ignibus hiscens fave nigra puteal, primique vehuntur ad ima. Hos inter fuerat certamen, quis prior antra, ferret ut auxilium, flagrantia fortis adiret.

(1) Solent fossores lucernam ferre, pileo aptatam.

(2) Verbum hoc, ab « oscillo » ductum, Festus admittit.

DE PASSIONE CHRISTI DOMINI
CARMEN ANDREAE VITALIS PATRICII CAVENSIS

IN CUMBERE aliquando in litterarum sacrarum sive versibus sive soluta oratione exaratum studium, sese in illum vitae ac salutis fontem nonnunquam effundere, magno hoc est unicuique commodo, haud minus quam si laminatione vel aliqua praestanti medicina vires infractae reficiantur. Quidquid enim ad religionem pertinet, tantam redolet virtutem et pulchritudinem, ut animos vel hominum qui christianam abnunt doctrinam ad sese alliciat, atque, progredientibus annis, mirabili quadam fascinatione errorum nubes discutiat mentesque praeceps salutaribus satiet.

Quum enim Sannazarii opus *De Partu Virginis* vel *Vidae Hieronymi cremonensis sex libios Christiadis*, primum vere christiani epos exemplum, in quo verborum splendore canitur « Redemptio » animi causa lego, sensus iunctitate quadam perfunditur, vires quasi reficiuntur, tamquam si conquisitis epulis et somno corpus enretur: scilicet tum devoro poema, ex quo nulla vis potest me resolvare.

Adde quod poetae et ii qui materiam religiosam oratione pertractant, nescio quodam diuino spiritu inflantur, quapropter suaves formae oecipant mentes, verba quasi melle manantia fluunt ex ore, dulcibusque modis lectorum animi tenentur.

Alfonso Varano, qui saeculo XVIII floruit, ad Voltaireum refellendum, pedestri et unius tenoris numero *Visiones exaravit*. Verum tanti non erat hoc opus conficere! In ius poterat sane afferri Dantis *Comoedia* ac Miltonii *Beatorum sedes amissae*: carmina luculenter evincientia, qnot qualesve formarum fontes de christiana religione omni tempore possint deduci!

Nostra autem tempestate, qua vitium magis magisque serpit in dies et omnibus viis, atque argumentis, quae plerumque redolent artificium, virtutem ex animo scriptores impudentes detergere conantur ac quasi agere in exsilio, haud dubium est quin sacrae poesis loci, quibus vero vita et aslus trepidet, unumquemque nostri iuvent, tristes animi curas levent, nos ipsos erigant ad illam prope felicitatis scaebram contemplandam, in qua Deus imminet.

Hoc consilio, hoc ut ita dicam sensu, placet mihi ex obliuione revocare *De Passione Christi Domini ocium metricum* « puerile » Andree Vitalis patricii cavensis: opusculum vel poematum perrarum, cuius, ut spero, notitia ab huius Commentarii lectoribus « merum amorem » accipiet.

Non me pietas incunabulorum movet, non admiratio canentis, quamquam id per se admirationem facit, illum nondum puberem, primo inventus flore, fanste religionis opus versibus temptasse; sed potius pervulgandi studium iuvenilis ingenii fructus, ut bene qui sentiunt, vocem istam audiant deique inter laudes, servato spatio, referant.

His praemissis, summam carminis perstringo: Altiore quidem arguento proposito, quod non quingentis hexametris, sed pluribus sane carminibus evolvi debeat, in quo autem vergiliiano hemistichio « lavinaque venit litora » illud

opponitur « bethlaeque venit limina », furorique Iunonis gentis Isacidae furor, imagines et circuitiones passim ab Aeneide mutuans, poeta Christum et Virginem sic tenere alloquentes inducit, ut nobis, verborum modulamine in quibus flat suavitatis deique voluntati obtemperacionis Spiritus, magnopere molliat animum et fere fletum moveat. Strictim inde postremam coenam cum discipulis attingit, a quibus his verbis discedit Iesus:

*Tempus adest, ducente Deo, tela inter et arma
Expediar, letho velox ibo obvius*

et urbem linquit

per prima silentia noctis.

Hac in suavi descriptione aliquot picturae nobis ante oculos obversantur, quarum colores Vergilius areola suppeditat: profectio ad horum, preces ad Deum, adventus angeli, qui est aetherea caeli demissus ab arce, ita ut videatur Maiae esse filius, calix amarus, nefariorum hominum turba, Iudei osculum et comprehensio turpis.

Advocata autem Calliope querulo moestissima cantu, poeta Christum exhibet, verberibus, contumeliis, blasphemias undique subiectum, dum surgat aurora, medio minitans . . . Olympo, qua carnifex in ius eum conducturi erunt, ut gravioribus delictis arguant. At iudex tot scelerum illum reum non comperit: tunc plebs incensa clamore insequitur: *Equis rabiem cohabet . . . ?*, et Jesus damnatur ad verbera. Hinc novi cruciatus, novae contumeliae, dum iuventus irridet furis minacibus ardens.

Vesper adest: primus martyrum, ornatum regalem ironice indutus, miserrimum sui contemptus et ignominiae facit plebi spectaculum, cum Alecto, atris armata flagellis, in somnis adest iudicii, cui suadet ut capit sententiam ferat. Insequente die, hic animi pendet etiam, sed tandem, multitudinis victus clamoribus, cedit eodemque tempore miserans hominem precibusque benignus sententiam profert damnationis ad extremos cruciatus. Hinc in iudicem obiurgatio:

*Improbè, te scythiae cautes in vallibus aut te
Caucaseae genuere nives*

quae comparanda est cum illo loco vergiliiano, in quo Dido vehementer Aeneam incusat: (*Aen. V*, 366, 367):

*Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus . . .*

Interdum crux in promptu est, ascenditur Calvarius, quum Iesu alma Genitrix oecurrat spissis late loca quaestibus implens, velut mater Euriali quae caelum dehinc quaestibus implet. (*Aen. IX*, 480).

Maria tantam non passa est indignitatem et concedit, dum poeta exclamat: *Quid non moestissima cogis Pectora, prolis amor?*, quod illud vergilianum sapit: *Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames?* Et quum Virgo se recipit filiumque respiciens ingemisit: *Quantum diversus ab illo!*, nonne venit nobis in mentem

Vergili hemistichium: *quantum mutatus ab illo Hectore?* (*Aen. II*, 274).

Plebs in montem Golgotam pervenit ac, dum clavis « Salvator » configitur, magna cooritur tempestas, quae quodammodo vult vergiliana quoque persequi vestigia.

At crux iam attollitur: Iesus, duobus circumventus latronibus, Patrem adprecatur ut iis qui martyrio afficerant, ignoscat poetaeque e labiis haec eripit verba:

Tantum Adae genus, o mirum, dilexit amicum!

Hic superi advocantur chori, ut linquunt stellantia tempa, snumque visum eant Dominum; sed iam iste, inclinato capite, animam egit...

Terra, mare, caelum miscentur: luna pallentia contegit ora, sol abdit nubibus infirmo radiantes lumine crines, dubium sitne Dei proles haeret mentibus, ac Longinus ob pectus ruptum oculos restitutos habet.

Quum carminis finem poeta attigisset, nihil aliud consilii esse putat rectius, quam ut hominem alloquatutur ac tanto pro supplicio horretur, ut se lacrimis tradat, hisque terminat versibus:

*Sic denique victor,
Claros edomito refers ex hoste triumphos,
Atque exoptati sedes habitabis Olympi.*

Hoc carmen, cuique legenti, luce clarius patet a quadam iuvene auctore exaratum esse, quem valde vergiliana studia accendissent. Aurora, vespero, nocti iidem fere adhibentur colores, quos Vergilius scite aptat illis; ac si quamdam aliam imaginem auferas, vel similitudinem, Alectum unam Eumenidum sororum, totamque verborum et circuituum coacervationem, nihil aliud restat, nisi quaedam historiae propria de Passione Christi versificatio. At historiae saepe rationes poeta diligenter non servat, quod solum Pilati iudicis mentionem facit, quamvis nomine tacito, Herode atque Caifas praetermissis. Neque, ex mea sententia, inspici potest in versu, e carceribus ad calcem, eadem blanda numeri vis, variis flexibus modisque cantus respondens, sed aliquid sonantius passim recurrere videtur.

Utumque autem se res habet, hi naevi nullius sunt momenti, praesertim quum ratio Vitalis aetatis habeatur, qui quartum supra decimum attingens annum hanc opellam elaboravit, et quid sibi proposuerit, idest sermonis usum « velut in levis eiusdem velitationis specimen ». Ceterum magnum sibi magistrum exemplar sequutus est, cuius descriptiones imaginesque adhibet ac suo in opere effingit, ita ut aeternus Genitor imaginem quamdam Iovis reddat, Christus Aeneae atque Hectoris memoriam afferat, Virgo Hecuba Andromachaeque personam agat, Angelus demissus a caelo « Mercurius fere Christianitatis » videatur...

Aetate, qua, albescente saeculo XVIII, canora Academiae multiloqua occupabant mentes et infarciebant scripta, vel Arcadiae gerrae pastoritiusque mos Vincentii Gravinae pastorum gemitibus atque agnorum belatibus lit-

tiae artis sonitum odio statim habere coepit. Quamquam errore captus circa insignem, quam tunc Itali passim aegre tolerabant, Sedis Apostolicae in suis tuendis iuribus constantiam, eam Italiae bono adversari existimans, Christi quoque sacerdotes ac religionem spernere mala sorte didicit.

Ea inter matura fiebant Italiae fata, bellum in Austros anno MDCCLIX renovabatur, atque cœurisset sane ad arma Iosue, nisi, patris obitu, egestate laborantem familiam, matrem nempe dilectam, sorores, recensque ducentam uxorem suo labore et suis scriptis alere coactus esset. Haec iure retulit irae plenus poeta, quum eius aemli ipsum incusare ausi sunt, quod quae alto pœaconio suis versibus praedicabat, re non praestitisset.

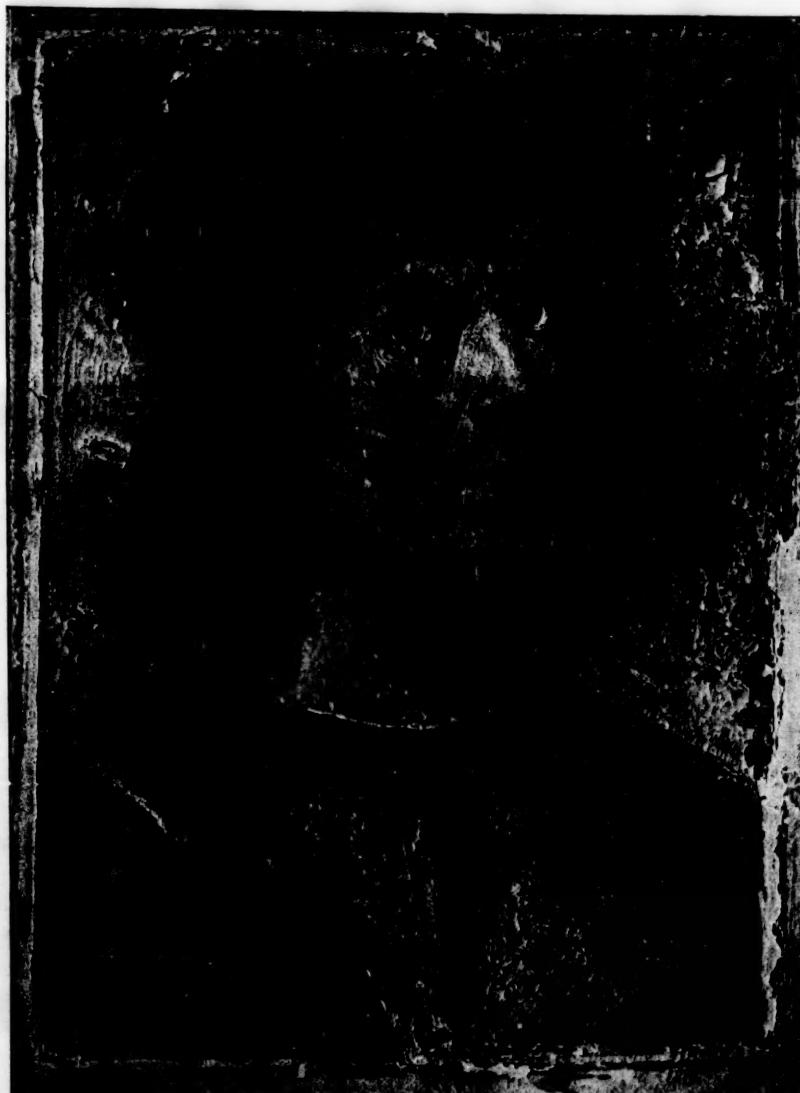
Sed peracta tandem Italiae unitate inunctisque provinciis diu extraneo dominio seiunetis, diffundi poetae gloria late per omnes urbes italicas visa est citissime; quin etiam ultra fines Ausoniae brevi ad gentes finitimas pariterque longinquas felicissime deduci. Haec immo gloria fecit, ut ad adolescentium magisterio, quod diu poeta per gymnasia exercuerat, ad athenaeum Bononiense celebrissimum tandem vocaretur, ubi nostrarum litterarum historiam doceret, iuvenesque in scribendi arte per ardua exercebat atque erudiret. Hoc in athenaeo itaque ad multam selectam paulatim Carduccius inter magisterii munera et poeseos vel litterariae historiae ant critics artis scripta, nova semper gloria redimitus, plausuque omnium gentium exultus pervenit.

Ac iure quidem; nam, ut Gallicum illud diarium a *Débats* vocatum optime assernit, post Victoris Hugonis obitum nullus, non modo ex Italis, sed nec e latinis gentibus extiterat poeta nostro maior, nullus qui latinarum gentium, licet ethnicorum more, sensus, studia, desideria, fata, gloriam altiore carmine cecinerit.

Id contra praestitit Iosue a primis usque carminibus, quae *Iuvenilia* vocavit, sed magis in dies elato stylo et cantu sublatu fecit editis libris, quibus tituli: *Levia Gravia, Epodi et Iambi, Nova Carmina* iisque maxime odibus quas barbaras dixit, quibus post Venosini vatis versus nihil elegantius, nihil fortius latina illa vox fortasse condidit unquam.

Quinimo Venosini fontis aquas tam sedulo studio suam in venam deduxisse Iosue visus est, ut plurimi eum servilis omnino imitationis incusaverint et veluti corruptum incorrupti patris natum condemnaverint.

Id vero immerito assertum est. Dum enim Horatii vatis vim, sobrietatem, nitorem, venustatem, artemque canendi omnem suam veluti fecisse Carduccius apparuit, quae scripsit tamen non Horatii erant, sed sua, sed novissima, sed ea quae passim aequalium suorum animos aut ad odium aut ad studium moverent, quae

Bernardinus, Bethi filius, cui cognomen *il Pinturicchio*.
(Ex imagine a se ipso depicta).

eorum in animis novum patriae amorem inducerent, quae ad civilia munera eos instituerent et adducerent, ita plane ut nullus forte poeta ad nova Italiae fata provehenda maiorem contulerit opem.

Qua in laude multis visus est Alexandrum illum Manzonium, vatem Insubrem, proxime Iosue fuisse aemulatus: ut enim ille Italicae instauratio anno MDCCXLVIII et sequentibus annis pertentatae princeps poeta est auditus, ita Iosue de perfectis peninsulae fatis tuba potenti cecinit. Sed tamen dicendi forma, animi sensibus et ingenii indole, interdum acri, at ignea semper et elata, impatiens imperii, religioni infante obnoxius, a Langobardo piissimo vate multum Hetruseus hic distabat, qui prouculdubio latini nominis et indolis postremo hoc tempore clarissimus interpres evasit, atque a latino sermone copias novas in hodiernum deduxit; non ideo indignus, quem hac præsertim virtute in commentario nostro commemoraremus.

COLLOQUIA LATINA

Lusus pilae ⁽¹⁾.

ARNOLDUS. — Visne certare nobiscum pila, Laurenti?

LAURENTIUS. — Evidem volo, et quemlibet vestrum provoco.

A. — Fateor te in hac palaestra longe me exercitatorem.

L. — Age, largiar tibi terminalum quam potes mittere longissime.

A. — Largire mihi quindecim.

L. — Faciam tibi unius errati gratiam.

A. — Placet mihi. Suntne plures qui velint colludere?

PETRUS. — Sunt.

A. — Qui?

P. — Carolus, Martinus et Guilelmus.

L. — Agedum, sumus numero sex, haud multum dispare.

P. — Sortiamur, quis cui iungatur.

CAROLUS. — Nos tres vos provocamus.

L. — Id nentiquam permisero: scio quam perite Martinus ludat.

A. — De pila Martinum non metuo.

L. — Ducamus sortem igitur, qui sint futuri comites.

A. — Ducamus.

L. — Eia! mihi oblata est optio. Ego mihi Martinum sumo et Carolum.

A. — Placent mihi Petrus et Guilelmus.

MARTINUS. — At pilas non attulimus.

GUILELMUS. — Mecum habeo unicum.

L. — Non sufficit. Ego in singulos semissem suppeditabo; diminuetur mihi, si victoria cedero, aut reddetur, si potitus fuer.

M. — Andrea, excurre in viciniam empturus nobis pilas; ubi ludendi finem fecerimus, omnibus te donabimus. Fac, redeas quantocius.

A. — Martine, interim nobis accersiturus abi, qui nostros notet terminos.

M. — Faciam equidem lubens.

P. — Nos definiamus interea quae sit futura iaciendi meta, qui ceteri limites.

L. — Etiam apparent a superioribus diebus. Sortiamur utra pars intus, utra foris sit constituta.

C. — Veteres vos in hac estis palaestra: priores intra linea consistite.

L. — Non sinam; sorte potius experiamur.

M. — Ergo cultrum in altum eiaculare.

L. — Eiaculabor. Utrum seligis, latus charactere impressum primum an supinum?

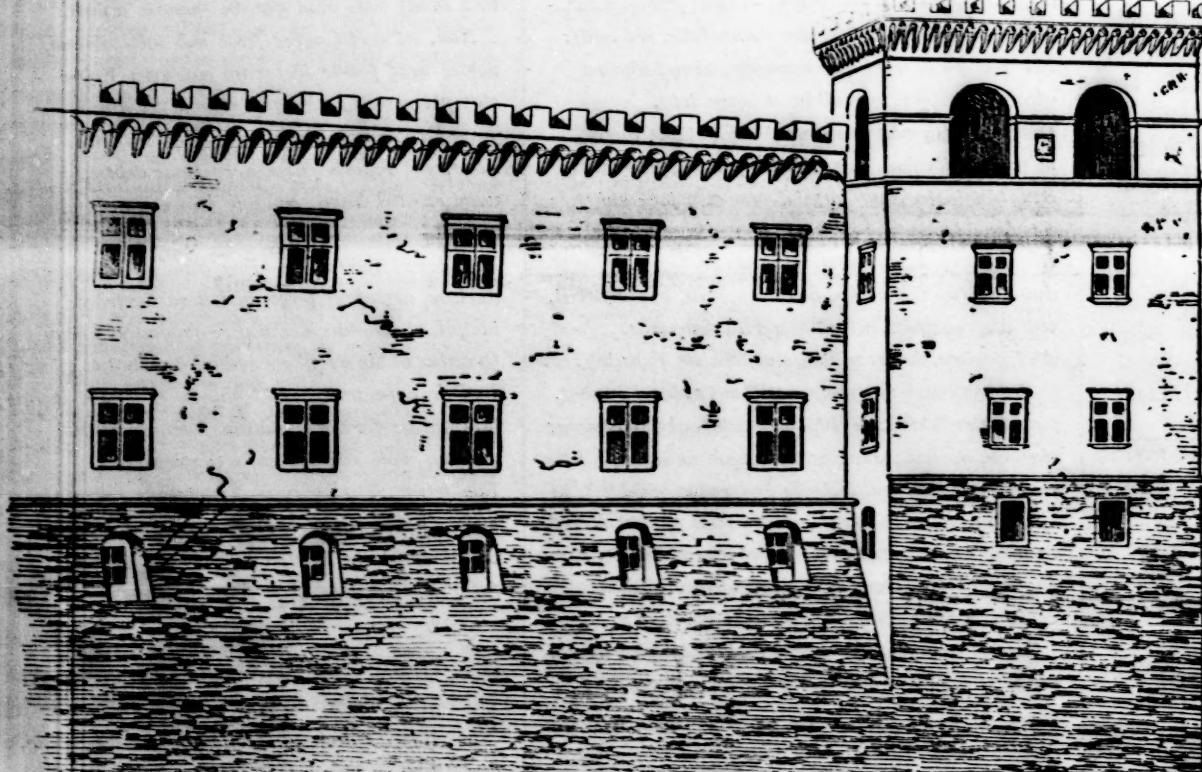
(1) Ex dialogorum libro ANTONII VAN TORRE S. I. Antuerpiæ ed. an. MDCLVI. — Passim retractavit L. F.

*Arctos per calles, aëris quos fumidus implet,
audax progrederit, face praelucente, maniplus;
praeterit, effracto qua fornice saxa vacillant
pendula, qua spissis via passim strata ruinis
vix incurva sinit lente prorepere terga.
En specus apparel, vicinior unde remugit
atque implorat opem vox plurima, nunc ululatus,
nunc edens gemitus, queis flebilis assonat Echo.
Auget amica phalanx sua tum conamina, gressum
accelerat, solers obices removere supremos.
At fumi nova vis, aestus vehementior eheu!
obruit impavidos, diro mox igne vorandos.*

*Hanc Deus incolumem servet;... soletur et orbam
coniuge me, ... natisque tribus, ... quos percult uno
Mors ictu, ... caeli memores... caraeque parentis.
Ipsum me nunc vita fugit, ... dum vulnera Christi
oscular, ... unde salus oritur mansura per aevum.
Questibus iratis... et mater parcat et uxor, ...
qua ratione queri... gens impia suevit... et expes.
At nobis, ... queis Christiadum lux alma refusit, ...
Mors dabit exsuum Patria mutare, ... laborum
finis ubi certus, ... merces ubi larga, ... perennis'. —
Vox ibi defecit, singulu fracta, loquentem,
qui moritur, vita louge meliore potitus».*

arma, quae pendent et rutilant, miras divitias magis insignes faciunt. Demirari enim licet pontificalis militiae ferrea seta, loricas, galeas, femoralia, tibilia, gladios, cuspides, variosque ignivomarum ballistarum modos, qui iamdiu obsoleverunt, ex quibus omnibus romanae Pontificalis historiae gesta haud parvo lumine col-
lustrantur.

Quae tamen maximi pretii thesaurum constituunt, parietales, prouti diximus, picturae sunt, quas Alexandri Pontificis iussu, Bernardinus Bethi filius, cognomine Pinturichius, pictor e Perusina schola, illusterrimus, ibi effiuxit. Hic enim Petri Perusini inter discipulos maxime celebris evasit atque Raphaeli Sanctio, omnium pictorum principi, amicitia fuit coniunctissimus. Licet autem magistri peritiam in figuris delineandis nunquam sit assequuntur, tamen in effigie vultu atque personarum facie, amici sui peritiam prope aemulatus est. Praecipua eius opera Senis in cathedralis sacrario prostant; Urbeverte deinde et alias quoque per Umbriae urbes magnifica is editit specimen artis suae; Romae vero nil exquisitus hisce aulis pinxit, ubi inter Christianae religionis mysteria Borgianae gentis gesta repreäsentavit, ex quibus multos licet deducere vultus virorum foeminarumque tunc temporis viventium, quas historiae vicissitudo variis modis fecit notissimos. Eas picturas adesque Borgianas in Vaticano iuvabit in proximis fasciculis

Borgianarum aedium in Vaticano adspectus exterior.

*Horum sospes illi socius vix unus et alter,
angre quos demum Vulcanus reddidit ardens.
Post alios, alii subeunt spelaea manipli;
noctes atque dies desudant; nec semel haurit
praedas flamma novas, praedas et oborta mephitis.
Perlustrat, cum cive pio, pius advena fossas;
tentatur quidquid vetus experientia, quidquid
ars holierna docet: tentamina cassa fuere.
Quos fornax tenet obcessos, hos funera tantum
restituit semiusta, putri stillantia tabe.
Ac matres sponsaque suos agnoscere caros
vix paterunt: ingens clamosaque turba dolentum.
Altius haec iterum lamenta feruntur ad astra,
longa ferdrorum series ubi compita transit,
longus ubi tandem tumulorum cernitur ordo.*

*Parra tamen manus, ex omni legione superstes,
erasit puteis, confecta fameque sitique.
His procerat Lodoiz, qui verba suprema Camilli
natorunque trium lacrimosae rettulit Annae:
- «Anna, tuum cohibe fletum», - sic nuntius infit;
- audi quae, moriens, voluit tibi dicta maritus.
Cum sociis ego bisensis per tetra vagabar
antra, locum quaerens, ubi nos spirabilis aë
exciperet, quem sub tenebris in corpora prona
offendo. 'Quis tu?', rogito; 'vicias?' — 'Camillus
est mihi fossori nomen' (sic languida fatur
vox hominis, gemitu tamen intercepta frequenti);
'Anna mihi coniux... a quinis optima lustris.*

*Correriana pios tibi sensus, lector amice,
clades ingeneret. Dum menses ipse nivosos
exigis ante focum, iucundo, quem ciet anthrax,
membra calore foveat: animo miserante revole
duram fossorum sortem, qui, caeca per antra,
ipsi saepe sibi fodunt immane sepulcrum:
quos utinam recreat spes nostri laeta Camilli!*

DE BORGIANIS AEDIBUS IN VATICANO.

BORGIANAE Vaticanae aedis lectoribus præbere adspectum nova temporum fata hisce diebus suaserunt. Tandem enim, postquam a Leone PP. XIII earum aedium aulae fuerant in pristinum splendorem restitutae, eas modo vir Purpuratus exteris Romanæ Sedi negotiis praefectus, qui ibi ad tempus munificentissime habitaverat, iterum civium advenarumque admirationi reliquit.

Quae itaque aedes saeculo XV exeunte sumptu magnifico ab Alexandro VI Pontifice excitatae fuerunt, nostris oculis iterum patent. Ibi muralium tabularum aulae eximiis sumorum pictorum operibus ditescant, ibi vetera

per partes lectoribus illustrare: sit autem modo satis externam earum aedium faciem dedisse, pariterque pictoris excellentissimi imaginem, qui tanta artis peritia eas olim ditavit.

IOSUE CARDUCCI.

POETA, quem occidente superiore anno Suetiorum legatus Nobelio praemio donaverat, non secus ac Torquatus Tassus obtenta vix laurea in Capitolino monte corona, a viventium numero excessit, non ab Italibus tantum, sed ab universis, quae humanitati serviunt gentibus celebratus; is enim fuit animus eius, qui sui operis in admirationem quotquot adhuc ubique litterarum studiis vacant, rapuerit.

Fuit origine Hetruscus, apud paludes natus, septuagesimo tertio abhinc anno, in oppido Petrasancta. Patrem habuit medicum, virum Italicæ gloriae renovandæ studiosissimum, atque proinde factionibus et coniurationibus, quae tunc agitantur, deditum; cuius ad exemplum filius diligere patriam scivit, et a servitute abhorrere. Inde civile eius munus, quod deinde ineredibili constantia et labore gessit, origines dueit. Nam impatiens servitutis animus sive publicas calamitates queri, sive mollem po-

visitent ceteris conditionibus adimpletis; d) Tertiarii si sint infirmi vel convalescentes, nec commode possint e domo egredi, recitando quinques *Pater et Ave* et orando ad mentem Summi Pontificis, lucrari possunt easdem indulgentias ac si personaliter ecclesiam Ordinis vel Sodalitii recitaverint, ceteris tamen conditionibus adimpletis; e) Tertiarii, qui in collegiis, seminariorum aliisque communitatibus degunt lucrari valent indulgentias Sodalitati proprias privatum respectivae domus sacellum visitando, ceteris adimpletis conditionibus; f) Tertiarii recitantes Officium parvum B. M. V. secundum ritum fr. Praedicatorum easdem indulgentias lucrantur, quas lucrarentur si illud uti existat in Breviario Romano recitaverint. (Ex deer. d. XIII mens. Iunii M DCCCC VI).

DIARIUM VATICANUM.

(Die XXI mens. Febr. - d. XX mens. Martii M DCCCC VII).

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites alioque viros, qui sui cuiusque munieris gratia Pontificem de more adire, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: Georgius Delrio, episc. electus Hieracen.; Thomas Kennedy, rector Collegii Septentrionalis Americae de Urbe; I. P. Hirsch, antistes Urbanus, athenaei Friburgen. doctor; Petrus Hojunian, rector Collegii Armeniorum de Urbe. episc. electus Alexandrinus Armeniorum; Iosephus Habra, coroepiscopus et procurator Patriarchatus Syrii Antiocheni; Raphael Errazuriz, legatus extraordinarius atque administer cum omni potestate Chilensis reipublicae, publicas auctoritates praebens ad suo munere fungendum; Michael Moroni comes, e ducibus pontificiae nobilium stipatorum cohortis; Hernestus Schonberg-Roth-Schonberg dynasta, eiusque uxor; Fabius Fani comes; Iulius Serafini, Urbani Seminarii pii rector, episc. Piscien. electus; Wite comes, Civitatum Foederatarum nordicae Americae apud Gallos legatus; Mediolanensem peregrinorum manus ab Emo Card. Andrea Ferrari, Mediolanensi archiepiscopo, coram adducta; Sanctinus Continho, archiep. electus Belemen. de Para; eccl. vir Michael de Bragança; Galeazzus Thun de Hoenstein, Hierosolymitani Ordinis equitum Melitensium magister maximus; Fridericus Benizio de Souza Costa, episc. electus Amazonum; Bruno Chaves, Brasiliæ administer apud Apostolicam Sedem, coram adducens peregrinorum e civitate sua manum; Sacer Purpuratorum Senatus fausta Pontifici adprecans ob diem eius nominalem; denique, ad eundem finem, die S. Josepho sacra, aulici omnes e Pontifica domo, et Sodalitas Petriana e catholica Italorum iuventute, canistrum ex floribus et fructibus de more offerens.

Pontificiae electiones.

Purpuratis Patribus consilium Sacr. Rituum Congregationis constituentes adduntur Franciscus Card. Satolli, episcopus Tusulan. et Franciscus Card. Castetta, episcopus Sabinen.

— Inter indices Congregationis Indulgentiarum et Sacr. Reliq. refertur r. p. Raphael Cianfrocca Sch. Piar.; inter indices autem Congregationis Episcoporum et Regularium adleguntur rr. pp. Pius a S. Iosepho ex Ordine Carmelitarum Excalceatorum, Petrus Bastien ex Ord. S. Benedicti et Aloisius Santoro ex Ord. Min. S. Francisci Conventualium.

Vita functi viri clarior.

Die XXII mens. Februarii Appamiae Petrus Engeinus Rougerie, illius dioecesis episcopus inde ab an. M DCCC LXXXI, in oppido Aix-sur-Vienne n. d. XXV mens. Ianuarii M DCCC XXXII.

— d. XXVII Roseti Bernardinus Caldaioli, Grossitanæ dioecesis episcopus, in castro del Piano Senensis provinciae n. d. VI mens. Decembr. M DCCC XLVII, vir scientia et pietate insignis.

— d. XXVIII Deriae Ioannes Keys O' Doherty, Derriensis dioecesis episcopus, Kemplemore n. d.

XXIII mens. Septembr. M DCCC XXXIII, episcopus cr. d. XXVIII mens. Decembr. M DCCC LXXXIX.

— d. XIV mens. Martii Augustae Ausiorum diutino morbo consumptus Cristophorus Enard, archiepiscopus Auxitanus, Villotio in oppido Virdunensis dioeceseos n. d. XV mens. Iunii M DCCC XXXIX, episcopus Cadurcen. creatus d. XXV mens. Iunii M DCCC XCVI, in metropolitanam Auxitan. translatus mens. Iunio M DCCC VI.

ANNALES.

Gallorum fides.

Gallorum reipublicae summi magistratus novas semper in Christi Ecclesiam instruere iniurias videntur. Non enim satis fuit Pontificii legati scripta omnia tum publica tum privata hostili manu eorum iussu esse direpta et ius gentium violatum; ea enim modo scripta, arcani quoque lege spreta, qua passim negotia, inter gentes agitata, praepedita sunt, typis edi et vulgari constitutum est ut omnibus innotescat, prout illi iactant, quoniam molimine Romanus Pontifex contra Rempublicam Christideles incitaret. Electa est itaque ex popularibus legatis censorum manus, qui ideo sortiti sunt, ut ex eis scriptis quae vulganda sint eligant quaeve occultanda. Hisce itaque modis in Pontificem iniuriae multiplicantur et in virum inermem vilissimi hostes iacula vibrant.

Ibericae res.

In Iberia quum eadem odia fere sncitarentur, Maura praeses iterum ad publicae rei moderationem delectus, ea molimina distulit. Haec inter Saxonum rex ad Alfonsum Madritum ivit visitaturus, multis quidem festivis pompis exceptus et effusa laetitia. Modo uteque rex adventanti Eduardo, Anglorum regi, obviam proficiscuntur, ut salutanti atque visitanti grates agant reddantque humanitatis officia.

Brunsvichtani regni successio.

Germanici foederis generalia comitia modo coacta ut de Brunsvichiana ditione potiunda cognoscerent, unanimi suffragio decrevere, nihil in re esse immutandum ducesque e Cumberlandia gente ab ea hereditate arcendos esse omnino.

Macedonum perturbationes.

Si modo ad Orientales res convertimur, de Macedonum perturbationibus multa hodie discepatio inter Turcarum regem atque legatos Europaeorum gentium; quia Turcarum magistratus omni ope obesse legatis contendunt, qui ad pecuniarias Macedonum res administrandas missi sunt.

Mauritanum civile bellum.

In Mauritania Er Raisuli, perduellum princeps, ad arma iterum convolasse fertur: nam ex asylo, quem amicos apud populos naetus est, copiis et armis et commeatus copia redintegratus, bellum instauraturum se minitatur. Inde enim apparel satis Mauriani imperatoris

copias et numero et disciplina late fuisse immunitas. Interea Müller, Helveticus ille tribunus, qui omnium gentium a legatis delectus est ut vigilum cohortes mandato peculiari cogeret et edoceret, in Mauritanos iam appulit iamque Lusitanorum subditorum tutelam accepit. Galli vero Iberique legati de hisce cohortibus cogendis iam inter se foedus inierunt.

Bulgaricum crimen.

Bulgarorum administratorum praeses Petkow sicarii manu est enecatus. Aderat hic pariter cum Stambulow, qui simili criminis iam interfectus est. Vir erat fortis et sapiens omnique prudentia praeditus. Necem eius inter athenaei discipulos constitutam ferunt, postquam eorum aulas regio decreto intercludi contigit. Eius ob obitum Grudew, qui legatorum coctui praeverat, in administratorum collegium moderandum intendit.

Rumenica seditio.

Proxima autem in Rumania, seditiosae agriculturarum turbæ incredibiles tumultus moverunt. Diu enim ab argentariis foeneratoribus, maximeque Indaeis, qui eorum late terras et agros emerunt, agriculturarum misera fortuna compressa est. Igitur imminutis paullatim stipendiis atque prope ad egestatem agricultoris redactis, eorum mens ultiōnis consilia agitavit. Conflata iam turba et ad urbes obsidendas armata ad vim venit, igni et ferro omnia vastatura; quam proinde militari manu urbium moenibus arcere necesse fuit. Optimates vero ditissimique principes tanto timore exterriti ad regem confugere, eius ad mediationem impestrandam. Qui reapse ea remedia, quae adhibenda ad rem essent, studiose indigitavit.

Americanum bellum.

In Americana media regione inter Nicarguanam et Hondurasianam Republicas flagrat bellum, iamque huic milites et intestina seditione et hostili audacia simul superati ter quaterque fernuntur, hondurasianusque praeses in fugam versus, imperatoresque et urbes captae. Hisce eventibus atque maxime mediatione interposita Americanae Nordicae foederationis bellum brevi absolutum iri tenemus.

Russorum discessus ex Asia.

Qui reliqui adhuc in Mandehouria Sinensi provincia novissimum post bellum manebant Russici milites, hisce adamussim diebus eius ex finibus discessere; ita omnis iterum regio Sinensi ditioni redditia est.

PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS.

In Americanis nordicis civitatibus de mercatoria classi quae hinc per Atlanticum, inde per Pacificum oceanum commercia agit, nonissimae leges latae. De Iaponensium autem

M. — Deligo primum.
 L. — Euge, evenit ex sententia: vestrum est intus, nostrum foris consistere.
 C. — Age, auspicemur ludum. Sed quo certabimus pretio?
 P. — Fateor, aliquo pericolo certandum est; alioqui friget lusus.
 A. — Utra pars prior tres lusus amiserit, ea vicitribus singulis pendet centesimas quinque.
 L. — Placet omnibus. Agite, commilitones optimi, certemus gnavoriter; amat victoria curam.
 M. — Age, Arnolde, bonis avibus pilam emitte.
 A. — Vos igitur pilam excipite.
 L. — Euge; non pervenit ad lineam.
 G. — Pervenit omnino.
 M. — Minime vero.
 A. — Volo disquiratur.
 L. — Pila metu praeterit, spectatores, an non? Negant praeterisse.
 G. — Inauspicatum hoc auspicium.
 A. — Non ita animum despondeo: facile iactram hanc resarsi.
 P. — Guilelme, praestat te mihi a tergo consistere: pilam excipies, si me transvolet.
 L. — Carole, consiste in medio.
 G. — Potius in hunc me angulum conferam, atque istuc observabo, ut ne musca quidem practervolet impune.
 A. — Agedum, Laurenti, excipe pilam denuo.
 M. — Laurenti, repelle pilam transvolantem me.
 L. — Transvolavit et me.
 P. — Arnolde, virum te iudico: alterum terminum tam longinquum quam priorem emitte, et spondeo tibi victoram.
 A. — Conabor pro virili. Rursus pilam excipite.
 M. — Profecto Arnolds est valido brachio: habent duos longinquos terminos.
 L. — Longinquos quidem, sed tamen superabiles.
 C. — Laurenti, vide quo consistat Guilelmus loco: falle eius manus et oculos.
 L. — Excipe pilam, Arnolde.
 G. — Ut qui repererum exspectasti? Pilam debuisses volatu excipere.
 L. — Cecidit commode sic satis: singuli singulas metas superavimus: utriusque habemus quindecim.
 G. — Placide: tua praecepsit nos opprime studes.
 C. — Obstisti pilae tuo pileo, Petre, quod tibi frandi est.
 P. — At tu secundo recussu excepsisti.
 C. — Bona venia tua, priore excepti.
 P. — Ne commutemus inter nos verba: Martine, dirime controversiam.
 M. — Quantum ego visu colligere potui, primo exceptisse recussu mihi videtur.
 C. — Viciimus triginta.
 L. — Age, nunc stationem mutemus. Habemus duos terminos.
 A. — Excipe pilam, Laurenti.
 L. — Praesto sum. Fac, commode miseris: tibi domum remittam. Euge! extra metas misisti.
 A. — Tentabo denuo, excipite.
 M. — Pudor, Laurenti! te non potuisse pilam repellere; et tamen erat commodissime missa.
 L. — Quid, commodissime? Stringebat humum. Nisi commodius miseris, Arnolde, par pari mox referam: petis pedes. Ludamus legitime.
 C. — Laurenti, sufficit; illorum nunc est intus

consistere: habemus quadraginta; et terminum bene longinquum.
 G. — Totis viribus, Arnolde, hic est ietus decretorius.
 M. — Hunc ludum certo vicerimus, Guilelme.
 G. — Praepropere tu quidem ante victoriam triumphum canis. Varia est ut Martis, ita lusus alea.
 A. — Heus! ludite. Recte! Tetigit pila tibi vestem, Carole.
 C. — Non inficior.
 A. — Habemus et nos quadraginta.
 L. — Probum! Tua imprudentia, Carole, perit nobis ille terminus, alias insuperabilis.
 C. — Mox resarciam.
 L. — Dinumerate ludum vestrum.
 A. — Habemus utriusque quadraginta. Nunc serio res agitur.
 G. — Lusisti non praefatus, Arnolde; insuper pila limites excessit.
 A. — Praefatus sum bona venia; sed fateor pilam deerrasse.
 L. — Sumus igitur potiores.
 A. — Estis. Hanc, si potestis, ad datorem remittite.
 C. — Fac, mittas commode, conabimur.
 A. — Euge! pila iterato tacta est! Semel a Martino, iterum a Laurentio.
 M. — Quis tecum ludat? Perpetuo rixaris. Pignus depono quodlibet, si me tetigisse affirmem arbitri.
 P. — Falleris, Arnolde; transvolavit illum pila facile dimidium pedem.
 A. — Ubi igitur obstisti pilae?
 L. — Hie.
 A. — Ponatur igitur nota termini. Vos nunc intro consistite: alterum habemus terminum intra, alterum extra lineam.
 P. — Praestate vos viros, socii, nunc serio res agitur.
 L. — Excipite.
 P. — Euge! successit: facile duobus passibus terminum primum vincimus.
 L. — Excipite; hinc pendet victoria.
 A. — Erratum est: non praeterit pila lineam. Viciimus lusum.
 L. — Gratulor vobis victoram, et gaudeo nos iucunde adeo postmeridianum tempus transgessisse.
 P. — Gaudemus et nos pariter. Verum adspeximus, et ludendo adeo sum defessus, ut genua mihi labent lassitudine.
 G. — Insuper vespera nos domum et ad musea nostra revocat: abeamus domum pariter.
 A. — Abeamus.

EX BATAVIA

DE CERTAMINE POETICO HOEFFTIANO.

Accepimus, et libenter edimus:

Die XI m. Martii in conventu Ordinis Litterarii Academiae Regiae Disciplinarum Nederlandicarum relatum fuit de XXX carminibus, quae Amstelodamum missa fuerant ut de praemio an. M DCCCC VI certarent. Victor renuntiatus fuit

JOHANNES PASCOLI Bononiensis,

qui *Rufum Crispinum* cecinerat. Praeterea sex carmina laudata fuerunt, nempe: *Ultima linea, Excidium*

Corrianum (cecinit FR. XAV. REUSS Romanus), *Rusticatio, Ancilla* (cecinit ED. SAN GIOVANNI Neo-Eboracensis), *Duo magi, Απανταρησια*. Haec quoque carmina legati Hoeufftiani sumptibus edentur, si poetae aperiendi schedulas veniam dederint, quod iam duo fecisse indicavimus.

Amstelodami, d. XI m. Mart. M DCCCC VII.

H. T. KARSTEN,
Acad. Reg. h. t. ab Actis.

EX SS. CONGREGATIONIBUS ROMANIS SENTENTIAE NOVISSIMAE SELECTAE.

Ex Congregatione Sacrorum Rituum, Indulgientiarum et SS. Reliquiarum:

Tertiariis ex utroque sexu Ord. S. Dominici confessis et S. Communione refectis plenaria indulgentia conceditur *A*) die ingressus in Tertium Ordinem quo eiusdem habitus recipitur; die professionis; quoties potioris vitae studio per octo dies continuos spiritualibus exercitiis vacaverint; semel in mense die cuiusque arbitrio eligendo, si per integrum mensem singulis diebus per quartam horae partem, vel per medium horam orationi mentali vacaverint; quo die canonice ordinati et confessi celebraverint primam Missam, vel primae Missae alicuius sodalis adstiterint confessi ac S. Communione refecti. — *B*) Iisdem Tertiariis si confessi et sacra Communione refecti ad mentem Summi Pontificis oraverint sequentibus diebus, quibus absolutionem generalem seu benedictionem acceperint, sc. Nativitatis D. N. I. C., Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, SS. Corporis Christi, Immaculatae Conceptionis, Annuntiationis, Assumptionis, SS. Rosarii, S. P. Dominici, S. Catharinae Senensis. — *C*) Iisdem Tertiariis si confessi ac S. Communione refecti ecclesiam Ordinis aut Sodalitii devote visitaverint, ibique ad mentem Summi Pontificis oraverint diebus festis sequentibus: Nativitatis D. N. I. C., Circumcisionis, Epiphaniae, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, SS. Corporis Christi, SS. Cordis Iesu, Purificationis B. M. V., Annuntiationis, Visitationis, Assumptionis, Nativitatis, SS. Rosarii, Patrocinii B. M. V., Praesentationis, Immaculatae Conceptionis, S. Raymundi de Pennafort Aquin., Translationis S. Thomae Aquin., Translationis S. Catharinae Senensis, S. Thomae Aquinatis Doct. C., S. Josephi Sponsi B. M. V., S. Vincentii Ferreri C., S. Agnetis de Monte Politiano V., S. Petri Mart. O. P., S. Catharinae Senensis V., S. Pii V Papae et C., S. Antonini C., Translationis S. P. Dominici, S. Ioannis O. P. et Sociorum MM. Gorgom., S. Mariae Magd. Protect. O. P., S. P. Dominici, S. Hyacinthi C., S. Rosae Limanae V., Commem. S. P. Dominici in Suriano, S. P. Francisci Assisi, S. Ludovici Bertrandi C., Omnia Sanctorum O. P., S. Catharinae Virg. Mart. Protect. O. P., iis qui quatuor anniversariis vel officiis defunctorum in Ordine Praedicatorum praescriptis devote interfuerint ac confessi et SS. Eucharistiae Sacramentum sumpserint atque ut supra oraverint. — *D*) Iisdem Tertiariis morituri, si ut supra dispositi, vel saltem contriti, SS. Iesu nomen ore, si potuerint; sin minus corde devote invocaverint.

Conceduntur pariter indulgentiae plures partiales et privilegia atque indulta, prout sequitur: *a*) Sacerdotes Tertiarii, ad quodlibet altare Missam celebraverint, gaudent induito personali altaris privilegiati tribus in qualibet hebdomada diebus, dummodo pro alia die simile indulsum non obtinuerint; *b*) Missae omnes, quae in suffragium sodalium defunctorum celebrantur, sunt semper et ubique privilegiatae; *c*) Tertiarii degentes in locis ubi nulla exstat ecclesia Ordinis Praedicatorum vel Sodalitii lucrari valent eas omnes indulgentias, quam si dictam ecclesiam

(Passim retractavit hodiernisque scenis aptavit I. F.)

SCENA IV.

ANASTASIUS, LONGINUS, PELAGIUS.

ANAST. O rara pietas! Cernis ut caelum prece
Affusus humo pulset! Abstractum quies
Avexit animum. Mortis obriguit gelu
Et vix anhelo surgit afflatu sinus!

LONG. Abscede, stipes; arbitro locus vacet (1).
Clotho beasti; perstat in praedam fera.
O vile terrae pondus! O mundi probrum!
Informe spectrum! Tartaro addictum caput!
Precare, plora, rumpe singultu latus,
Superos fatiga; frange caelitum fores,
Aures Tonantis tunde. Te nullus mihi
(Fac velle) Deus eripiet. In fraudes pates.
Quid fraudibus opus? Vota vindictae moror.
Sors ipsa dextrae fecit ultrici locum.
Solus cruentas provocat praedo manus.
Solus lacessit. Odia praecludunt moras,
Odia profani capitis. Age, faustum scelus
Molire, Caesar; hostis in iugulum rue.
Disrumpe fibras: mille per partes eant
Distracta membris membra; nudentur sinus,
Oculi eruantur, guttur elisum sonet.
Laceretur undique; qualis Actaeona canis
In mille rictu frusta rabioso dedit,
Talis, age, rapta, velle, praemorde, seca;
Nec ponat ira, donec evulsum fibris
Cor, cor inimicum, dente sub duro crepet,
Morsum, semorsum (2). Sica, sanguines ebria
Liquore, sica; sica vindictae memor,
Saevae ministra mentis, insontum intimas
Solita medullas visere, hic vires cape.
En praeda nobilis. Esse (3) mucroni solet
Lethalis acies, corda cum punctim ferit.
Cuspis fidelis, perfor in fibras necem.
Eatur... (4) Horror pectus invictum quatit.
Magnis adhaeret horror incoptis comes,
Sed dum inchoantur, copta texuntur bene.
Repetamus orsa... Rursus absterret pavor.
Quam timida mens est criminis inqui rea!
Fallor profecto. Levia qui peccat timet;
Qui facinus omne versat, audacem voca.
Non sic abibit hostis. Insuetam cie,
Longine, rabiem; pectus antiquum advoca.
Si quid retusis ira cuspidibus hebet,
Hac acue cote; spirat, en spirat tibi
Qui rapere pugnat spiritum; et segnis iaces?
Alto superbit vertice; excussum throno
Qui te profanat pedibus, et cohibus manum?
Fama beatus fruitur, imperii gradum
Qui promerenti sparsit hac mendax probra:
Longinus igne iactat inimico faces
Dirus Cometa, dixit; et vivit tamen?
En, cerne coram, vivit! O turge dolor!
Toto furore, viribus totis age (5).

(1) Anastasius se subducit.

(2) Eductam sicam alloquitur.

(3) Sicae mucronem digito pertentat an sit acutus.

(4) Arcana vi repellitur.

(5) Irruens in Pelagium, audit vocem eius et sistit gradum.

PEL. (1) Iesu, ruenti subiice patriae manum!...
LONG. Dormitor Averni, subde Longino manum;
Exile qualem murmur evertit virum!
Pervicta vis est, obstat incoptis polus;
Dolis agendum video; sat furiis datum (2).
Mens prona; fraus parata; maturus locus;
Expositus hostis; nemo spectator: bene est.
Huc Iovis imago; litterae Harmatii ducis
Intus... Renatos numquid e truncu Deos
Adorat iste?... Caesar huc aulam trahe!...

SCENA V.

LONGINUS, PELAGIUS, ANASTASIUS, ZENO, SEBASTIANUS,
. aliique PROCERES, MILITES.LONG. Adeste, Proceres. Cernis ut prono Iovem
Veneretur ore?ZEN. Per stygem putris colit
Simulacra ligni.

SEB. Frontis hic torvae dolus?

ANAST. Proh summe rector! Ludor, an cerno satis?
Perosa terras cessit in caelum fides.
Pelagius?PEL. (3) O labentis imperii salus,
Compesce fulmen!ZEN. Sic Iovis flammam times?
Aliud timesces fulmen, imperii lues.

PEL. (4) Compesce fratres!

LONG. Vota malefaustae stygis
Et vivit?

SEB. Et respirat?

ZEN. Et laetos trahit
Sine nube soles? Miles, huc citus manum!PEL. (5) Quis me sereno mentis excessu excutit?
Ferale spectrum! Christe, quis pro te mihi
Abominandi subdit effigiem Iovis?ZEN. O machinator fraudis! Inveni dolos.
Sic exsecrandum genibus et votis Deum
Sacrilege adoras?

PEL. Grande detestor nefas.

ZEN. Deprena fraus est. Miles, in latebras age.
PEL. Cohibete dextras; ibo; nil vinclis opus.Duc ad tribunal. Iuris appello forum;
Ubi, teste caelo, fraudis impositae notam
Eluere fas sit.ZEN. Dabitur oranti forum;
Meditare causam saxe in specu prius! (6).LONG. Quid hic?
Harmatius Pelagio salutem?

Olympi summe regnator!

(Ad proximum numerum).

(1) Inter orandum.

(2) Circumspicit undique; mox Iovis effigiem ligneam bacillo
concavo impositam extrahit sinu; intra bacilli concavum litteras
quasi Harmatio scriptas includit. Iovem ante Pelagium ponit, Zeno-
nemque cum aula convocat.

(3) Adhuc inter orandum.

(4) Ut supra.

(5) Excuditur Pelagius, qui Iovis simulacrum videns, abiicit a se.

(6) Iovis imago redditur Longino. Is quasi casu incidens in
Harmatii litteras, inscriptionem elata voce legit.

discipulis, qui a Californianis scholis pulsi sunt, nihil adhuc constitutum.

In Anglia coram municipum legatis de re militari diu est disceptatum. Qui bellicis legibus praecest, Haldane, quae innovanda sibi viderentur optime exposuit, de paucis nimis militibus sive e cohortibus sive ex navigiis minuendis. Rogatio de anglicana Ecclesia ab imperio sciungenda est adprobata. Lex quoque de praecipuis legibus a. MDCCLXXI contra Hibernos constitutis modo abrogandis lata est.

In Austria de commerciali foedere cum Hungaria innovando negotia trahuntur: Czechorum oratorum supplex libellus de venia criminum laesae maiestatis indulgenda Caesari oblatum; at severa reprehensione Franciscus Iosephus Caesar respuit.

In Gallia ex oratoribus populi quidam electi sunt, qui documenta et regesta et epistolas a Pontifici legati domo direpta ad trutinam revocent, quaeve ex eis vulganda necne sint videant.

In Germania coram oratoribus populi de Meklemburgensis regionis legibus statutariis acriter iterum est disceptatum; tandem enim Magnus eterque regionis dux consensit antiquam legem, anno M D XXXIII conditam, eas abrogandam novasque leges eas condendas, quae hodiernis moribus melius respondeant.

In Iberia ad novos populi oratores deligendos comitia parantur.

In Italia post aliquot approbatas leges, inter quae deminutio vectigalis de petroleo, ferias ad secundam Aprilis mensis partem coetus remittit.

In Lusitania de innovanda lege, quae librorum impressionem et editionem regit, acerrime inter ministros et legatos populi est disputatum.

In Rumania Lahovary, qui res externas gererat, vita functo, eius in locum consobrinus Jacobus Lahovary est a rege delectus, qui hactenus publicis operibus praefectus fuit.

In Russia Petropoli novis in aedibus iterum exacta comitia novorum oratorum fuere, cui Golovinius praecest. Stolypin, administratorum collegio praepositus, regii consilii libere mentem aperuit. Contentiones factionum, licet aspernatae, non adeo tamen flagrarent ut in antiquis comitiis contigit.

In Serbia de commerciorum foedere iterum cum Austrorum imperio innovando resumpta est coram populi oratoribus rogatio.

In Suetia de pecunia regis filii conferenda quotannis ante populi legatos est disceptatum atque necesse fuit popularibus votis indulgere.

In Uruguayana Republica novus reipublicae praeses Williman plurimis suffragiis electus est.

PER ORBEM.

Die XXI mens. Februarii M DCCCVII, quinquaginta et septem annos natus Lutetiae Parisiorum moritur Henricus Moissan, chymicae artis magister, ob studia in « fluorum », nikelium et ob perfectissimum furnum electricum a se inventum valde celebratus.

— Berlin vectoria navis, iter inter Karwich et Rotterdam quotidianum peragens, turbine

circumventa ad Bataviae litus impellitur atque disiicit magna viatorum caede. Pauci enim sospites evadunt, licet Batavi, ipso regio principe Henrico duce, conatus omnes in naufragorum auxilium, vento et glacie impediti, adhibeant.

— d. xxiv similia Cretae insulae ad oras Imperatrix navi occurunt; quamquam, admotae russicae galicaeque naves prope ad ancoras deligatae, plurium vitae sive nantarum sive viatorum parcere possunt.

— d. xxv Torricella supra Herba in suburbano placide ac pie quiescit octoginta et septem annos natus Stephanus Stampa comes, Alexandri Manzonii, scriptoris illius clarissimi, privignus; Tubingae autem Franciscus Xavierius von Furk, historiae ecclesiasticae christianarumque antiquitatum in illo athenaeo doctor, a sapientibus viris irre meritoque permagni habitus.

— d. xxvii Monterelegali in urbe Septentrionalis Americae incendium in schola exortum pueros viginti tres eorumque magistrum misere absunit.

— d. xxviii Raphaela, in oppido provinciae Sanctae Fidei in Argentina republica, turbo nosocomium, ecclesiam, scholam, maximamque privataram domorum dirnit.

— d. iv mens. Martii Neo-Eboraci in urbe media nocte ad Hudson flumen trecenta et ultra ignitae pulveris, cui dynamites nomen, chilogrammata immenso fragore incenduntur. Terra veluti terraemota late quatitur; damna vero non maxima lugentur.

— d. vii Romae improvisa morte corripitur Nicolaus Gallo, iustitiae cultuumque in Italia administer, Agrigenti n. d. x mens. Augusti M DCCC XLIX.

— d. viii operarii electricis officinis Lutetiae Parisiorum vacantes ex condicto a labore abstinent: ita urbs nocte tenebris late involvitur. Ob aquarium penetrationem, quam electricae machinae immota repellere nequennt, inundatio fit per viam ferreis axibus stratam, urbem circumdantem.

— d. xii Tolonae in portu loricata navis Iena ob ignitae pulveris incendium disrupta, quassatur. Mortui in magna ruina ducenti feruntur; trecenti et ultra vulnerati.

Lutetiae Parisiorum obit Casimirus Périer, quondam reipublicae praeses, inibi natus an. M DCCC XLVII.

— d. XIV primo mane Petropoli in Tauridis palatio, dolo an casu incertum, lacunar aulae, ubi publicus legatorum coetus legibus ferendis congregatur, praecipitat.

— d. XVIII Lutetiae Parisiorum apud uxoris cadaver, dolore victus, animam efflat Petrus Eugenius Marcellinus Berthelot, chymicae artis nostris diebus facile princeps, in Gallorum urbe capite natus d. XXV mens. Octobr. M DCCCVII.

— d. XIX Sancti Rhemi in oppido sexagesimo quinto vitae anno fatis concedit Vladimirus Nicolaus Lamsdorff, qui rationes Russorum apud exteris gentes plures annos moderatus est, atque etiam quum infelix bellum cum Iaponiis in Asia gerebatur. Quamquam bello eidem infensus videretur, obstitit tamen quoad potuit ne componeretur prinsquam Russorum arma Victoria aliqua honestarentur.

CAELESTINUS DURANDO.

Alterum funeris nuncium ex hac olim regni capite urbe tristissimus mitto. Nuperrime Vincen-
tius Lanfranchius decessit, hodie, sexto kal. Ap., Caelestinus Durandus, salesianorum familiae sodalis in primis clarus, viridi adhuc senecta, inter suorum preces moestitiamque placidissime quievit. Hic pene puer, vestigia Ioannis Bosco sacerdotis Patris legiferi secutus, adeo consiliis moribusque eius mordicus adhaesit, ut nunquam, vel post quinquaginta annos, e latere viri discederet. Studiis ingenioque insignis, diu latinas litteras apud nos in puerorum Collegiis maximo omnium fructu tradidit, et uno eodemque tempore multa italorum scriptorum volu-
mina adnotationibus aucta in vulgus edenda curavit. Sed pae ceteris memoria clarissimi viri apud posteros prorogetur per lexicon lati-
num atque italicum quod, multis mendis ex-
punctis, quibus cetera scatebant, accuratissime in nostrorum puerorum utilitatem, omnibus plaudentibus, evulgavit. Vel ipse Thomas Val-
larius, pluribus verbis diligentissimum eum-
demque carissimum doctrinae suae alumnum commendavit, et quamvis hac in re principem se reputaret, imperium tamen cum adsiduo atque arguto discipulo citra invidiam divisit.

Caelestimum Durandum luget salesianorum domus; eni quoque latinae litterae lugeant, quarum fuit haud indecorus cultor.

Haec raptim et moerore confectus

Augustae Taurinorum, d. xxvii mens. Mart. M DCCCVII.

SUBALPINUS.

AENIGMATA

I.

Garrula sum volucris; frontem mihi sigmate adauge:
Maturae segetis culmina summa nota.

II.

Didonis germana diu Carthagine vixi:
Expulsa Latium praebuit hospitium.
Adde mihi vocem, qua iurgia dira notantur:
Res gestas narrans illico fio liber.

FR. PALATA.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorum miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet I. B. FRANCESIA co-
moediam latinis versibus scriptam, cui titulus:

SATURIO.

Aenigmata an. X, n. I proposita his respondent:

1) Leo-nardus; 2) Mors.

Ea rite soluta miserunt:

F. Arnoni, Mediolano. — F. Guerra, Alitto. — Senior Astensis. — Rich. Müller, Berolino. — Merky Bellomagny. — Petrus Tergestinus. — Rich. Brondel, Brugis. — Am-
Budianski, Tiffatio Cartalinorum. — I. Ortiz, Morella. — I. Walter, Neo-Eboraco.

Sortitus est praemium:

F. GUERRA,
ad quem missum est IOANNIS BATTANI opus, cui titulus:

ANTHOLOGIA PARVA GRAECO-LATINA

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina Pacci, Phil. Cuggiani.